

Setembre cultural | | Actualitzat el 16/12/2019 a les 11:06

Irene Solà: «Encara hi ha una capa que cobreix el territori de màgia, literatura i històries inventades»

Entrevista a Irene Solà, escriptora de Malla, publicada originàriament a la Directa | La seva darrera obra, 'Canto jo i la muntanya balla' (Anagrama 2019), ha enlluernat les lectores en desbordar els patrons canònics de la novel·la, recreant de forma magistral les veus polifòniques de la muntanya, dels elements naturals i dels personatges que l'habiten

Irene Solà, autora de 'Canto jo i la muntanya balla' ha enlluernat les lectores en desbordar els patrons canònics de la novel·la. | Sònia Calvó

Filla de ramaders, «constructora de mons» literaris, Irene Solà reivindica la vida rural, les capes de memòria i les històries màgiques que condensa el territori. La seva darrera obra, *Canto jo i la muntanya balla* (Anagrama 2019), ha enlluernat les lectores en desbordar els patrons canònics de la novel·la, recreant de forma magistral les veus polifòniques de la muntanya, dels elements naturals i dels personatges que l'habiten. Assegudes al pati de l'església de Malla (Osona), el seu poble natal, on segueix vivint avui en dia, conversem sobre pagesia i bruixes, dones d'aigua, llegendes mitològiques, literatura, gènere i ecologisme.

Què és per tu aquest entorn on has crescut? Com és en comparació amb Londres, on també has viscut?

Malla és un poble de 200 habitants on la majoria de gent es dedica a la pagesia. No hi ha carrers, té una església dalt de tot, un petit ajuntament i la resta tot són camps, bosc i masies

escampades. Jo vaig créixer en una d'aquestes masies, ja que el meu pare, de fet, és pagès. És un lloc que m'agrada, que m'estimo i que sento molt meu. Durant l'adolescència jo volia descobrir món i tenia la sensació que les històries passaven a Londres o Nova York, llocs molt llunyans, molt grans. Quan vaig fer divuit anys me'n vaig anar a estudiar a Barcelona durant cinc anys, i després vaig anar d'Erasmus a Reykjavík, a Islàndia. Vaig seguir estudiant fora i vaig fer un màster a Anglaterra, on vaig viure sis anys. Allà vaig ser molt feliç i vaig aprendre i descobrir moltes coses. Entre elles, que el lloc d'on jo venia -Catalunya, Malla, casa- també m'interessava molt, i que no calia anar a Londres o Nova York per explicar històries, que les podia explicar des d'aquí.

Reivindiques, doncs, que es pot generar literatura i crear imaginaris des del món rural? Tant es pot escriure sobre un senyor que té un compte de Twitter a Nova York com d'una senyora que té una granja a Malla. Sempre m'ha interessat, i de fet es pot veure en els meus dos primers llibres, on he investigat un territori com el meu. *Els discs* és una història que passa a la comarca d'Osona i que beu de les meves experiències d'infància i adolescència i d'una vida recollint anècdotes en aquesta comarca. En canvi, a *Canto jo i la muntanya balla*, pujo muntanya amunt, on he investigat i preguntat i he fet molta recerca per escriure sobre el Prepirineu. M'interessa fer aquests processos de recerca, però també sé que es poden fer des del mar o des de la ciutat. No descarto interessar-me per la ciutat en algun moment, però de moment veig que des del món rural es pot fer producció artística i passar-s'ho bé.

«Tinc ganes de seguir fent projectes, de seguir escrivint novel·les i de veure què he après de cada una»

Tens 29 anys, has escrit tres llibres i els tres han estat premiats (Amadeu Oller 2012, Documenta 2017, Anagrama 2019). Escrius per fer ballar muntanyes, per guanyar premis, per transformar o perquè et ve de gust?

Escriu per moltes coses. Però la més important és perquè m'ho passo molt bé. Escriure dona molt de sentit a moltes coses i permet posar en un mateix lloc interessos diversos. Vaig estudiar Belles Arts i vaig aprendre a fer producció literària. He escrit tota la vida però també he fet coses relacionades amb el vídeo art, la instal·lació. Però la novel·la em funciona molt bé: d'una banda em permet investigar, aprendre, preguntar i aprofundir, i de l'altra em permet explicar històries, poder construir mons. Els premis venen una mica donats, no vaig decidir-ho jo. *Els discs* i *Canto jo i la muntanya balla* neixen en un context molt poc creatiu, a Anglaterra, treballant mil hores, llegint un clàssic enorme? És quan necessito portar les idees sobre literatura que estic aprenent a un context de creativitat, més enllà del context acadèmic. És una manera de donar un sentit a l'existència, a tot plegat, a diferents nivells. Els premis han sigut una cosa bona, et permeten publicar, però no em semblen la cosa més important.

Guille Larios, de la Directa, entrevista Irene Solà a Malla Foto: Sònia Calvó

Com funciona el circuit, l'engranatge d'editorials, distribuïdores, autores i llibreries? Com t'ho mantes per viure, si hi vius, de la literatura?

Encara no sé si visc d'això ni si hi vull viure. No vinc d'una família d'escriptors, vaig aprenent cada dia; és un món molt gros amb moltes ramificacions. No sé com funciona, estic aprenent. A Londres vaig treballar en un centre d'art, un lloc amb un caldo de cultiu cultural molt gran. Allà hi havia molts inputs. Quan he tornat, he estat fent promoció del llibre i m'han sortit feines satèl·lit al voltant d'aquesta novel·la. Però no sé com ho he d'encarar, crec que m'agradaria compaginar la literatura amb la meva feina. Ja ho veurem.

Has trobat resistències per obrir-te pas en el món literari, històricament molt masculinitzat? Trobes, per contra, que ara hi ha un boom de dones escriptores?

Personalment no m'he trobat amb grans problemes o resistències, cosa que no vol dir que no hi siguin o que moltes dones no s'hi hagin trobat. M'he trobat en contexts on hi havia escenes amb senyeros que em feien mansplaining i m'explicaven de què va el meu propi llibre. Vivim en el món en què vivim. Però, per contra, les meves dues editores de les novel·les eren dues dones molt potents, que em van donar tot el que necessitava i van confiar i fer una bona feina d'edició.

Llegint el teu llibre anterior, *Els discs*, es veu un salt qualitatiu important pel que fa a l'estil i el llenguatge, tot i que només hi ha dos anys de diferència. Ho has percebut? D'on ve aquest canvi?

Escrivint una novel·la s'aprèn moltíssim. Moltes de les coses que vaig aprendre d'*Els discs* les he pogut aplicar al *Canto jo i la muntanya balla*. Aprrens coses a tots els nivells: algunes més formals, més de treball o de com organitzar-te, però també a deixar-te anar, a donar-te llibertat, etc. També tinc ganes de seguir fent projectes, de seguir escrivint novel·les i de veure què he après de cada una i veure com es reflecteix a la següent novel·la. Sempre dic que de moment la meva intenció és proposar un joc nou, una investigació nova, no repetir patrons. *Els discs* la vaig escriure en un context en el qual jo volia investigar sobre la narrativa, sobre explicar històries i de

qui són, sobre quin poder té aquell que explica una història. En canvi, a *Canto jo i la muntanya balla* em pregunto unes altres coses: la veu, la perspectiva, com percebem el món i com l'expliquem. La idea és seguir investigant. Jo no he fet cursos d'escriptura ni res similar; havia estudiat un màster de literatura a Anglaterra, però era totalment i exageradament teòric.

***Canto jo i la muntanya balla* neix arran d'un procés de recerca o de la presència sobre el terreny?**

És una barreja. Bona part del llibre l'escric des de Londres, on vivia en aquell moment. Per tant, hi ha molta part de documentació que faig llegint: des de les *Muntanyes màgiques* de Pep Coll, el *Canigó* o *El dia de l'ós* de Joan-Lluís Lluís fins a llibres del llegendari popular o de la parla i els costums de la vall de Camprodon. Però també es necessita una part sobre el terreny. M'he fet un fart d'agafar avions i venir aquí i pujar a Molló i Camprodon i conèixer gent que t'explica històries. Al llibre hi ha una figura molt important que és el Lluís Basagaña, un home de 40 anys que viu a Camprodon i que des dels 14, quan el seu pare li va comprar un detector de metalls, es passa totes les vacances i caps de setmana recorrent la vall per trobar material que els republicans deixaven enrere en marxar. Ell és un dels principals experts en la retirada republicana pel coll d'Ares i per la Vall de Camprodon. Conèixer aquest noi va ser important per desenvolupar el llibre.

«Republicans i bruixes no conviuen alhora, però m'interessen totes les històries del Prepirineu»

Hi ha un capítol en el qual una nena explica el seu exili cap a l'Estat francès i la trobada amb un republicà?

Hi ha una fotografia força famosa d'una nena que es deia Alcía que venia d'Aragó, que havia perdut una cama i pujava muntanya amunt amb una crossa pel coll d'Ares. A mi em va cridar molt l'atenció aquesta foto i vaig veure molt clar que havia de parlar de la retirada republicana perquè el llibre s'interessa molt per les capes que cobreixen els territoris; no tant per les capes geològiques sinó per les capes d'històries, els rastres de tots aquells que han passat pels llocs. I el dels republicans és físic. Encara avui dia es troben bales, cantimplors, granades? Vaig veure molt clar que els republicans, passant per allà, havien de formar part de la història. També m'interessen la capa o el rastre magicoliterari; els personatges de ficció, mitològics, llegendaris que se suposa que viuen als llocs i que en trobem per tot arreu. Al Pirineu n'està ple, però vas a Arbúcies i et diuen que hi ha el salt de la dona d'aigua i que un home va casar-se amb una d'elles. Encara hi ha una capa que cobreix el territori de màgia, de literatura, d'històries inventades.

Què queda avui dia del rastre històric de druides, sanadores, remeieres?? De tota aquella gent que tenia contacte amb la natura, amb la màgia, amb aquell coneixement i saviesa popular i rural?

En queda, i en queda molt. Però moltes d'aquestes capes no són evidents a primer cop d'ull i has de trobar la porta i preguntar, interessar-te i trobar la manera que algú te les expliqui. Hi ha molta gent que sap històries fantàstiques i no només gent gran. A Islàndia s'expliquen moltes d'aquestes històries, com ara que aquesta carretera dona la volta per aquí perquè en aquesta pedra viuen elfs? No t'ho expliquen d'entrada, has d'anar trobant la manera perquè t'arribin. Però conservem molt d'aquest coneixement, moltes d'aquestes històries. M'agrada descobrir-les, escoltar-les i utilitzar-les per escriure coses noves.

Irene Solà, en un moment de l'entrevista, a la plaça de l'església de Malla. Foto: Sònia Calvó

La novel·la està construïda amb un estil molt innovador. Com vas decidir donar-li aquest estil polifònic des dels elements naturals i personatges de muntanya?

Va sortir orgànicament, quan investigava sobre el territori (fixant-me en la bruixeria i els processos judicials a Catalunya), sobre la figura de les dones d'aigua a Catalunya o sobre les pluges d'animals (s'han donat casos en què plouen peixos o granotes). Començo a investigar centrant-me en el Prepirineu i vaig formant aquesta idea d'explicar una història que es fixi en les capes que s'acumulen al damunt del territori i que formen part de moments i contextos diferents. Els republicans i les bruixes no conviuen en el mateix moment, però a mi m'interessen totes les històries que s'acumulen en aquest territori. M'interessen totes les perspectives, totes les mirades i totes les maneres d'entendre i explicar el món, el paisatge i la muntanya. I m'adono que vull explicar-ho des de les veus de tots els que han deixat un rastre, amb diferents veus i perspectives. Per això veig clar que he de jugar amb veus i perspectives diferents. Ha estat una novel·la molt divertida d'escriure, ha estat una festa.

L'historiador Pau Castell, autor d'*Orígens i evolució de la cacera de bruixes a Catalunya*, destaca que la primera legislació específica documentada a Europa contra el crim de bruixeria és catalana (Pallars). D'aquest procés de documentació per al llibre, què n'has extret? Per què creus que la persecució i la repressió de les dones i la bruixeria a Catalunya va ser tan intensa?

M'interessen molt algunes coses que ell anomena. Diu que hi ha la sensació generalitzada que era la Inquisició qui duia a terme aquests judicis, però a la seva tesi explica que no, que era la gent de poble qui ho feia, i que la Inquisició intentava parar aquestes matances generalitzades de dones i sobretot de dones amb certs coneixements. En aquell moment, que es matessin a 14 dones en un poble devia ser una sacsejada brutal demogràficament, i també pel coneixement que es perdia per la culpa de la repressió. Pau Castells afirma que tot el coneixement que tenim d'aquests judicis, tot el que sabem que van dir o no van fer, està escrit a mà pels mateixos senyors que les van torturar, agafar i després assassinar. Això ens fa pensar com és d'esbiaixat el que

ens ha arribat avui en dia. En el llibre faig servir aquesta idea que tots els textos estan escrits per aquests homes. Hi ha un capítol en el qual les bruixes expliquen la seva història. Vull replantejar que la història que sabem l'han escrit uns i sempre són els mateixos.

«Quin és el coneixement vàlid i empíric de les enciclopèdies? Està molt clar quin dit ho assenyala»

Has conegut bruixes?

He anat a picar a les portes de gent que tenia coneixements que podem dir que no són els clàssics. El coneixement més popular que pot tenir una àvia o un senyor pagès perquè avui plogui o no plogui té contacte amb el que podien fer les bruixes. De fet, es podria cremar molta gent avui en dia que fa coses que no ens semblen tan estranyes però que en aquell moment sí que ho eren, com relacionar-se amb certes plantes o certs bolets. He procurat escoltar gent amb històries i coneixements diferents.

Dona la sensació que els personatges que tries són un homenatge a personatges subalterns històricament?

Volia repensar la història. Què és la història? Quins eren els esdeveniments que es consideraven importants i que calia explicar? Quin és el coneixement vàlid i empíric que es troba a les enciclopèdies i quin va fora? Està molt clar quin dit ho assenyala. Això ho vull replantejar al llibre, a vegades fins i tot des d'un punt de vista de l'humor més o menys evident.

El llibre també recorda a la influència d'escriptors com Thoreau, Whitman, Emerson? Autors que parlen de la natura des d'un punt de vista individual i contemplatiu, ja que no creuen en la societat ni en la massa i se'n separen i es retiren a la muntanya. Com creus que s'ha d'abordar l'amenaça actual sobre la terra i la natura? Des d'una perspectiva individual connectada amb la natura o des del col·lectiu?

Penso que retirar-te sol i salvar-te tu, et salvaràs només tu i ho faràs una estona, però res més. Jo desitjaria que trobéssim un equilibri a l'hora d'acostar-nos i d'organitzar i dirigir la muntanya i els espais orals, un equilibri entre escoltar els que saben moltes coses perquè hi viuen o hi treballen, perquè hi són sempre (com la pagesia), i els que hi tenen un coneixement que han estudiat i tenen un coneixement teòric sobre què passarà molt aviat si no intentem canviar o redirigir algunes coses. Penso que posar aquestes dues parts en contacte ens podria fer anar pel bon camí, però això no sempre passa.

«Fa cent anys no hi havia ni un sol arbre perquè estava tot conreat fins a dalt de tot de la muntanya»

Quines problemàtiques ecològiques us trobeu a Osona?

Ens preocupen zones molt diverses. Es parla molt de purins pel que fa a Malla, i també ens preocupa com són de vulnerables els petits pagesos. Són com els últims mohicans, no tenen un relleu al darrere i se'ls poden acabar menjant perquè és molt difícil sobreviure. A vegades parlem d'Osona com a natura, però el concepte de natura és molt relatiu perquè la majoria de natura és una natura passada per la mà de l'home, a la qual donem permís. Quan investigava el Pirineu i el Prepirineu, imatges de muntanya que són natura avui als nostres ulls, fa cent anys no hi havia ni un sol arbre perquè estava tot conreat fins a dalt de tot de la muntanya. Veiem així que el

concepte de natura és relatiu. Hi ha un llibre, *6 nits d'agost*, de Jordi Lara, en el qual s'explica que el prat on es va estirar a morir Lluís Maria Xirinacs, que semblava natura, havia sigut un camp de patates i hi havien jugat nens. Està bé mirar-se les coses amb perspectiva i adonar-nos dels conceptes que fem servir i que la natura amb la qual ens relacionem no és una natura selvàtica, lliure, que fa el que vol, sinó que tenim un control molt bèstia sobre tot això. No dic que hàgim de canviar-ho, però sí que cal ser-ne conscients.

Entrevista publicada al número 485 de la Directa i a directa.cat.